

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Кирилка Симеонова Тагарева – преподавател в Пловдивския университет
“Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в област
на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление

3.2. Психология

Автор: Биляна Валериева Гинина

Тема: *Ситуативно-делово общуване с възрастния и привързаност при децата от една до тригодишна възраст*

Научен ръководител: доц. д-р Кирилка Тагарева – ПУ “П. Хилендарски”

Общо представяне на процедурата и докторанта. Със заповед № Р33-1716 от 22.04.2016г. на Ректора на Пловдивския университет „П. Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури в процедурата за защита на дисертационен труд *Ситуативно-делово общуване с възрастния и привързаност при децата от една до тригодишна възраст* с автор Биляна Гинина. Представеният от авторката комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

Биляна Валериева Гинина е родена на 28 септември, 1987 г. Завършва бакалавърска степен по психология, редовно обучение през 2010 г. в ПУ, след това - магистърска степен по приложна психология през 2011 г., а от 2012 до 2015 г е редовен докторант по педагогическа и възрастова психология към катедра „Психология” в ПУ. Отчислена е с право на защита, като дисертационният труд представя в срок.

Актуалност на тематиката. Научната разработка е посветена на общуването с възрастния и привързаността през ранното детство. Проблемът е актуален в научно и научно-приложно отношение. През последните десетилетия се наблюдава значително нарастване на интереса към психичното развитие и психичното здраве на новородени, кърмачета и деца в ранна възраст; както в чужбина, така и у нас. Само на Седмия национален конгрес по психология у нас през 2014 г. в секцията по психология на развитието и образованието 32% от научните доклади са посветени на ранното детско развитие. Но формиращите експерименти за последните двадесет години с изследване на социалното и емоционалното развитие на малките деца у нас са много малко, буквално единици (Кр. Маринова, 1999; Кр. Костадинова, 2014 и др.). Изследването на Б.Гинина запълва тази

празнина. Но оценяването на ролята на общуването за развитието на привързаността и комуникативните умения при децата от една до тригодишна възраст е сложна и трудна задача. Оценката се затруднява от това, че развитието, както на привързаността, така и на комуникативната дейност зависи от въздействието на множество фактори, които могат да оказват различно влияние и да модифицират опита, получен от детето през първата година (Friedman & Boyle, 2008, 2009 и др.). Деликатният момент е преценката, доколко общуването с възрастния, което в културно-дейностната психология се определя като един от основните фактори за развитие на детето (в неговата ситуативно-делова форма, характерна за децата от една до три годишна възраст) ще способства за изграждане на привързаност и комуникативни компетенции. От друга страна, практически, у нас се извършва деинституционализация и много малки деца на възраст от една до три години (една от най-предпочитаната възраст от осиновителите) намират своите родители и приемни семейства; всички те са изправени пред предизвикателството да създават и развиват нови връзки и отношения. Тъкмо тези обстоятелства обуславят важността и актуалността на представената от Б. Гинина разработка, още повече, че подходите и методите за решаването на посочените проблеми са дискуссионни в световен план. Целта и задачите са поставени целесъобразно. Изследването на привързаността и общуването е проведено в светлината на концепцията на общуването на М. Лисина- едно различно научно проникване в пространството на привързаността.

Познаване на проблема. Биляна Гинина задълбочено познава състоянието на проблема и творчески оценява научния материал.

Методика на изследването. Методите, които избира да приложи авторката в своето изследване са наблюдение и експеримент. Изборът е адекватен, защото наблюдателните данни й осигуряват висока екологическа валидност, а експеримента й дава възможност да прави обосновани заключения за причинните връзки между ситуативно-деловото общуване (СДО), привързаността и комуникацията. Приложен е констатиращ и формиращ експеримент, което прави изследването висококачествено, защото авторката установява и различията, и ефектите на влиянието на СДО. Инструментите, които използва, са три:

- тест за психодиагностика на ранното детство на В. Манова-Томова;
- метод за изследване на ситуативно-деловото общуване с възрастния, който е разработен от М.Лисина и нейните сътрудници;
- метод за определяне на афективно-личностните връзки с възрастния за деца от една до тригодишна възраст. Методът е авторска версия и включва индикаторите: търсене на близост и контакт; изследователска активност; емоции: позитивни, негативни, амбивалентни с

определяне на цялостния емоционален профил и прояви на безразличие и апатия в две ситуации: положителна „Радващ обект” и отрицателна „Плашещ обект”. В приносната част Б.Гинина е посочила създаването и апробирането на този метод за изследване като принос на дисертационния труд, с което съм напълно съгласна.

Характеристика и оценка на дисертационния труд. Представеният дисертационен труд съдържа 172 стр. и е структуриран в няколко части: увод, три глави, заключение, приноси и използваната литература. В отделно книжно тяло са приложенията към дисертационния труд в обем от 50 страници.

Едно съществено достойнство на дисертацията е, че преди да си постави конкретните цели и подходи, в първа глава авторката е извършила подробно и задълбочено проучване на всички аспекти, свързани с посочената проблематика. Последователно са разгледани–същността на общуването с възрастния и СДО, привързаността в ранна възраст, диагностика, особености и терапия на общуването и привързаността. Във втора глава прецизно е оформен дизайна на емпиричното изследване. Представени са цел, задачи и две хипотези. Целта на изследването е достижима, задачите са в съответствие с целта. Използвания измерителен инструментариум е детайлно описан. Трета глава е посветена на резултатите от изследването и техният анализ. Логиката в анализа, проведен от докторантката следва, първо, анализ на резултатите от приведения констатиращ експеримент с деца, възпитавани в условия на качествено различна грижа – семейна и институционална и извеждане на списъка от задръжки и специфики в развитието на привързаността и комуникацията при децата от институции. Второ, докторантката подлага на прецизен анализ резултатите от влиянието на коригиращата програма във формиращия експеримент, в който участват деца от институции. Определени са контролна и експериментална група, приложени са адекватни методи за проверка на статистически хипотези, които съответстват на вида и обема на данните. Всичко това доказва качеството и достоверността на получения научен материал в дисертационния труд. В края на работата авторката коректно е формулирала в тезистна форма основните изводи, до които е достигнала.

Приноси и значимост на разработката за науката и практиката. Научно-приложните приноси в дисертационния труд се заключават в прилагане на нов подход към изучаване на развитието на привързаността и комуникацията при децата от една до тригодишна възраст. Дисертантка доказва с нови средства съществени страни в разбирането за привързаността, по-конкретно в интеракционните фактори за развитие на привързаността и в разбирането за общуването в тази част, която се отнася до продуктите на общуването.

Приносните моменти, които дисертантката е конкретизирала в края на дисертацията, напълно отговарят на съдържанието на труда и аз изцяло ги приемам.

Преценка на публикациите по дисертационния труд. Публикациите, които отразяват резултати на дисертацията са общо 5, като две от тях са на руски език, а останалите три – на български език, представени на студетски научен форум, на международна научна конференция и статия в сборник.

Лично участие на докторантката. Биляна Гинина вложи много труд, лични усилия, творчество, емоции и енергия в изработването на дисертацията. Наред с другите качества, профилиращи научния ѝ труд, като аналитичност, системност, иновативност и др., аз високо оценявам това, че успя да формира в себе си строго, дисциплинирано перцептивно умение *наблюдателност* в научното изследване на детето, както и способността за майсторска интерпретация на всяко едно действие или бездействие на изследваното лице в конкретната ситуация. Считам, че получените резултати са нейна лична заслуга.

Автореферат. Авторефератът обективно и информативно отразява цялостното съдържание на дисертационния труд.

Критични забележки и препоръки. Препоръките ми са свързани с това, докторантката да продължи да работи все така всеотдайно в това направление.

Лични впечатления. Познавам Биляна Гинина от 2006 година като студентка по психология. Впечатленията ми са изцяло положителни – тя е сериозна и отговорна. В работата е много прецизна и упорита. За мен бе чест да бъде нейн научен ръководител. Пожелавам ѝ успех в бъдеще.

Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати. Представеният дисертационен труд носи богата информация. Затова препоръчвам публикуване на научни студии, на монография по темата, както и практическо ръководство за възпитание на детето от една до тригодишна възраст в условията на приемна грижа.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника на ПУ. Дисертационният труд показва, че Биляна Валериева Гинина притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност

педагогическа и възрастова психология, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от анализирания по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и ***предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’ на Биляна Валериева Гинина*** в област на висше образование: Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2.Психология.

25.05.2016 г.

Доц.д-р Кирилка Тагарева